

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВА УСТАНОВА
«АКАДЕМІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ»**

ФРАНЧУК Тамара Михайлівна

УДК 338.1:[330.322.1:330.341.1](477)(043.3)

**ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державній навчально-науковій установі «Академія фінансового управління» Міністерства фінансів України, м. Київ.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Осецький Валерій Леонідович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри економічної
теорії, макро- і мікроекономіки.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Денисенко Микола Павлович,
Київський національний університет
технологій та дизайну,
професор кафедри економіки та
сфери обслуговування;

кандидат економічних наук,
Гахович Наталія Георгіївна,
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
старший науковий співробітник
відділу промислової політики.

Захист відбудеться «30» квітня 2021 року о 12⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.853.01 Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» за адресою: 01054, м. Київ, вул. Олеся Гончара, 46/48.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» за адресою: м. Київ, бульв. Дружби народів, 38.

Автореферат розіслано «29» березня 2021 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С.С. Гасанов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасна наука виділяє інновації та інноваційність як один із ключових факторів забезпечення сталої економічної динаміки. Для всіх без винятку економічних агентів можливість реалізації інноваційної стратегії та поведінки є чи не ключовою передумовою успіху в конкурентній боротьбі. Досвід як економічно розвинених країн, так і країн з «перехідними» та «постперехідними» економіками засвідчує, що результативний інноваційний тренд можливий за цілого ряду передумов, серед яких особливе місце займає фінансове забезпечення інноваційного процесу.

Зважаючи на особливе місце фінансів у сучасній економіці, формування фінансових ресурсів та їх спрямування в інноваційні сектори та галузі стало одним із найбільш важливих завдань економічної доктрини держави і на теоретичному рівні, і в прагматичній площині. Кожна країна вирішує його по-різному – чи то за рахунок активного розвитку фінансового сектору, чи через активізацію капітальних інвестицій з централізованих джерел та державну підтримку, або шляхом стимулювання самофінансування інноваційного підприємництва. Проте, в будь-якому випадку, фінансове забезпечення інноваційної моделі розвитку є одним із стратегічних пріоритетів управління економікою.

Альтернативний характер вибору джерел фінансових ресурсів інноваційного розвитку економіки формує цілий комплекс завдань для України в цій площині. Вони стосуються як безпосередньо фінансової сфери, так і питань розвитку інноваційної діяльності. Нинішній рівень розвитку фінансової системи та її складових в Україні не дає можливості розраховувати на швидке подолання глибокого технологічно «розриву» між нашою державою та країнами-лідерами. Як наслідок, формуються численні дисбаланси, від подолання яких багато в чому залежить подальший прогрес нашої держави, її здатність адекватно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики, врешті-решт – економічна динаміка.

Слід об'єктивно визнати, що на сьогодні кількісні та якісні параметри фінансових ресурсів, що спрямовуються на інноваційний розвиток України, є скоріше стримуючим фактором. Слабка функціональна спроможність вітчизняних фінансових інституцій, неефективність централізованих джерел фінансування інновацій, диспропорції на рівні управління фінансовими ресурсами формують численні перешкоди для української економіки, закріплюють її суб'єктну роль на глобальній економічній арені, ставлять під сумнів подальші перспективи.

За роки незалежності в Україні на державному рівні було прийнято численні програми та концепції, які мали на меті швидкі зміни на рівні фінансових відносин та активне спрямування фінансових ресурсів в інноваційну сферу. Втім, їх практична імплементація є переважно незадовільною, а більшість запропонованих рекомендацій взагалі не були запроваджені у практичну діяльність держави та суб'єктів бізнесу. Все

зазначене свідчить про необхідність застосування принципово нових науково обґрунтованих підходів до вирішення проблем, які стосуються фінансових ресурсів інноваційного розвитку України.

Зазначимо, що основу сучасної концепції інновацій, їх впливу на економічну динаміку становлять праці всесвітньо відомих учених: Р. Аккофа, Г. Беккера, Р. Драккера, К. Жуглара, Б. Карлссона, Б. Лундвалла, Г. Менша, Ф. Перу, Е. М. Роджерса, А. Тоффлера, К. Фрімена, Т. Хегерстранда, Й. Шумпетера та багатьох інших.

Питання інноваційного розвитку в Україні та його напрямки розглядалися в роботах: Л. Антонюк, С. Арутюняна, Н. Гахович, С. Гасанова, В. Гейця, О. Головінова, С. Давимуки, А. Даниленка, М. Денисенка, В. Дубіщева, Т. Єфіменко, П. Єщенка, К. Корсак, Н. Краус, Д. Лук'яненко, О. Макарової, В. Осецького, І. Підгоричевої, С. Прохорчук, Ю. Сафонова, В. Сизоненко, Г. Титаренко, Л. Федулової. Своєю чергою, проблематика формування фінансових ресурсів у національній економіці вивчалися А. Буряченком, С. Бірюком, М. Дибою, Т. Єфименко, В. Корнеєвим, А. Крисоватим, В. Кудряшовим, Т. Майоровою, О. Мозговим, С. Онишко, В. Опаріним, Л. Примосткою, В. Федосовим, О. Шлапаком.

Позитивно оцінюючи значимість праць зазначених авторів та їх наукові здобутки, зазначимо, що сучасний стан фінансових ресурсів інноваційного розвитку вітчизняної економіки вимагає використання новітніх управлінських підходів. Також треба враховувати, що активна інтеграція України в європейський та глобальний економічний простір апріорі визначає цілий комплекс завдань перед українськими науковцями щодо інноваційного характеру розвитку вітчизняної економіки.

Актуальність, теоретична та практична значимість подальших досліджень у сфері фінансових ресурсів інноваційного розвитку економіки України обумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету, завдання, логіку та структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з тематичним планом науково-дослідних робіт Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» в межах теми «Розвиток фінансового сектору України в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0115U00939). Особистий внесок автора полягає в розвитку теоретико-методичних засад та вдосконаленні прагматичних підходів до фінансових ресурсів інноваційної моделі розвитку економіки України.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи – поглибити існуючі теоретичні засади, а також обґрунтувати практичні рекомендації щодо формування та використання фінансових ресурсів інноваційного розвитку економіки України.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання наступних важливих завдань:

- визначити теоретичні засади економічної науки щодо особливостей мобілізації та використання фінансових ресурсів інноваційного розвитку в інформаційно-мережевій економіці;

- виявити дисбаланси управління регіональними фінансовими ресурсами інноваційного розвитку в Україні та запропонувати концептуальні шляхи їх подолання;

- обґрунтувати шляхи розвитку управління фінансовими ресурсами інноваційного розвитку за рахунок механізмів державно-приватного партнерства;

- розробити практичні підходи до вдосконалення дивідендної політики підприємств державного сектору економіки як складової управління фінансовими ресурсами інноваційного розвитку на мікрорівні;

- детермінувати можливості інтенсифікації венчурного інвестування в Україні як складової інноваційної моделі розвитку за рахунок зміни у нормативно-правовому регулюванні венчурних ІСІ;

- обґрунтувати стратегічні пріоритетні напрями розвитку ощадно-інноваційної діяльності домогосподарств, в тому числі – за рахунок використання механізмів амністії капіталу;

- визначити можливості удосконалення моделі державного регулювання фінансового сектору України шляхом поетапного переходу до моделі мегарегулятора.

Об'єктом дослідження є фінансові ресурси інноваційного розвитку національної економіки України.

Предмет дослідження – економічні відносини, що виникають у процесі формування та розподілу фінансових ресурсів інноваційного розвитку національної економіки України.

Методи дослідження. У процесі дослідження для вирішення поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: системний метод дав можливість розглянути сутність національної інноваційної системи та детермінувати її ключові характеристики; метод порівняльного аналізу використано для оцінки форм фінансового забезпечення інноваційних процесів, а також для визначення особливостей державного регулювання фінансового сектору економіки в різних країнах; метод групування застосовано з метою ідентифікації та оцінки сучасних тенденцій у фінансовому забезпеченні інноваційних процесів в національній економіці України; аксіоматичний – при дослідженні інституційних факторів ефективного функціонування фінансової системи України; аналізу і синтезу – для характеристики ключових пріоритетів розвитку фінансових ресурсів національної інноваційної системи України; статистичні – при ідентифікації взаємозв'язків між окремими явищами та процесами, що характерні для інноваційного процесу та його фінансово забезпечення на глобальному рівні і в Україні.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань державної інноваційної політики, проектне

законодавство, офіційні статистичні дані, матеріали Національного банку України, Міністерства фінансів України Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної служби статистики України, дослідницькі матеріали та публікації Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Європейської асоціації фінансових ринків, Банку міжнародних розрахунків, Агентства США з міжнародного розвитку, положення сучасної економічної теорії, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених і фахівців.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення, які визначають наукову новизну дисертаційної роботи, такі:

удосконалено:

- теоретичні підходи щодо формування та використання фінансових ресурсів інноваційного розвитку інформаційно-мережевої економіки. Аргументовано, що перетворення інформації на стратегічний ресурс в поєднанні з мережевізацією економіки визначають: по-перше, нарощування кількісних параметрів фінансових ресурсів; по-друге, збільшення мобільності фінансових ресурсів, у т.ч. – транскордонної; по-третє, транснаціоналізацію фінансових відносин; по-четверте, появу та швидке поширення фінансових інновацій. Це створює передумови для підвищення ефективності державної політики інноваційного розвитку;

- засади інноваційної діяльності підприємств державного сектору економіки через: а) унормування методичного забезпечення; б) формування пропозицій стосовно зміни пріоритетів в дивідендній політиці. На відміну від існуючих нормативно-правових підходів запропоновано зменшувати обсяг дивідендів, що мають бути сплачені підприємством ДСЕ до державного бюджету, на суму інноваційних витрат такого суб'єкта господарювання, що розширить спектр можливих джерел фінансування інновацій за рахунок внутрішніх ресурсів. Обґрунтовано необхідність розробки та запровадження типового документу – Стратегії інноваційного розвитку підприємства ДСЕ, який має містити а) ключові напрями інновацій та джерела їх фінансування; б) обсяги інноваційних витрат на горизонті планування у 5 років; в) режим оприлюднення інформації та форми звітності щодо інноваційної активності підприємств ДСЕ; г) механізми контролю з боку відповідних суб'єктів управління;

- організаційно-економічні засади державного регулювання фінансового сектору в Україні. На відміну від існуючих підходів обґрунтовано розробку покрокового сценарію переходу до моделі мегарегулятора на основі оцінки рівня поточного та перспективного розвитку фінансових інституцій, з врахуванням процесів конвергенції, що притаманні глобальній економіці, а також необхідності посилення ролі фінансового посередництва в інноваційних процесах. Перехід до моделі мегарегулятора на основі використання індикаторів розвитку дасть можливість подолати дисбаланси в розвитку різних

фінансових інституцій в Україні та посилити їх ефективність з точки мобілізації та використання фінансових ресурсів інноваційної діяльності;

набули подальшого розвитку:

- положення щодо розширення ощадно-інвестиційної активності домогосподарств шляхом забезпечення фінансової інклюзії («насичення» ринку інвестиційно-привабливими фінансовими інструментами та фінансовими послугами); підвищення рівня довіри домогосподарств до фінансових інституцій та зростання фінансової грамотності індивідуальних учасників фінансового ринку (на основі забезпечення високого рівня захисту прав індивідуальних учасників фінансового сектору – інвесторів у фінансові інструменти та споживачів фінансових послуг в Україні);

- питання практичного застосування механізму державно-приватного партнерства у фінансовому забезпеченні інновацій за допомогою спрощення кола ознак та розширення форм ДПП, чіткої ідентифікації ДПП з інноваційною складовою та джерел їх фінансування, оцінки ефективності ДПП з використанням критеріїв інноваційності, встановлення процедури визначення приватного партнера на основі його інноваційної історії. Це створить передумови для розширення спектру стимулюючих інструментів для фінансування інноваційного розвитку;

- пропозиції щодо нормативно-правового регулювання діяльності венчурних ІСІ в Україні через прийняття спеціального закону із встановленням чітких нормативів щодо складу та структури венчурних інвестиційних фондів, критеріїв венчурного інвестування та відмови від існуючих положень, що нівелюють роль венчурних фондів в національній інноваційній моделі розвитку України. Реалізація запропонованих заходів дасть можливість подолати «псевдовенчуризацію» ринку спільного інвестування в Україні та підвищить результативність фінансування інноваційної діяльності в Україні;

- науково-практичні положення щодо удосконалення управління регіональними фінансовими ресурсами інноваційного розвитку шляхом реалізації комплексу заходів спрямованих на: по-перше, імплементацію системи моніторингу інноваційної активності; по-друге, розробки типової моделі співфінансування інноваційних проектів місцевими бюджетами та приватними партнерами; по-третє, формування мережі регіональних інноваційних центрів з широким спектром послуг у сфері фінансового забезпечення; по-четверте, розвиток регіональних фінансових кластерів. Це дозволить в умовах децентралізації посилити інноваційні процеси на регіональному рівні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання з метою удосконалення ресурсного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки України. Окремі пропозиції впроваджено в практику:

- спеціалістами Міністерства фінансів України в процесі удосконалення нормативно-правової бази використовуються практичні пропозиції щодо реалізації заходів, спрямованих на розробку принципово нових та доповнення

існуючих інституційних механізмів бюджетного фінансування інноваційних проектів (довідка від 18.09.2020 р.);

- результати аналізу з виокремленням недоліків інституційних механізмів формування фінансових ресурсів в Україні використані фахівцями Рахункової палати України в процесі розробки методичних підходів та практичних заходів, з державного зовнішнього фінансового аудиту у сфері використання бюджетних коштів та діяльності підприємств державного сектору економіки (довідка № 10-2217 від 11.12.2017 р.);

- фахівцями Української асоціації інвестиційного бізнесу в процесі розробки проектного законодавства використані обґрунтовані в дисертації пропозиції щодо унормування діяльності венчурних інститутів спільного інвестування в Україні; рекомендації стосовно зміни регуляторних підходів до складу та структури активів ІСІ та підвищення рівня транспарентності корпоративного сектору в Україні (довідка №83-д від 12.08.2019 р.);

- спеціалістами ТОВ «Крайзель - Будівельні Матеріали» під час розробки та реалізації конкурентної стратегії на українському ринку використані наступні наукові результати дисертаційного дослідження: аналіз інституційних механізмів фінансового забезпечення національної інноваційної системи України; характеристика ролі держави у розвитку інновацій в Україні на сучасному етапі;

- результати дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» в процесі підготовки бакалаврів та магістрів на Факультеті економіки та управління під час викладання дисциплін: «Інноваційний розвиток підприємства», «Контролінг», «Бізнес-діагностика» (довідка від 15.10.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом власних досліджень автора. Наукові положення, розробки прикладного характеру, висновки та пропозиції, що виносяться дисертантом на захист, одержані самостійно. Опубліковані праці, за винятком двох, виконані автором одноосібно.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та методологічні положення дисертації доповідалися, обговорювалися й дістали позитивну оцінку на таких міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, як: I Міжнародна науково-практична конференція «Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку» (м. Київ, 21.06.2017 р.); XI Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків» (м. Черкаси, 27.10.2017 р.); III Міжнародна науково-практична конференція «Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.» (м. Київ, 2-3.11.2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Інновації і сучасні бізнес-технології в економіці та управлінні (союз науки та практики)» (м. Суми, 17-18.05.2018 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Економічна стратегія та політика реалізації європейського вектору розвитку України:

концептуальні засади, виклики та протиріч» (м. Київ, 25.05.2018 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку (м. Київ, 12.10.2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права в Україні та світі» (м. Полтава, 23.12.2019 р.).

Публікації. За результатами дослідження автором опубліковано 15 наукових праць, загальним обсягом 4,6 д. а., з них: 2 – у наукових фахових виданнях України; 4 – у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах; 1 – у зарубіжному виданні; 1 – у науковому виданні, що зареєстроване в міжнародній наукометричній базі; 7 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 189 сторінок друкованого тексту. Робота містить 17 таблиць на 9 сторінках, 77 рисунків на 30 сторінках та 7 додатків на 15 сторінках. Список використаних джерел налічує 225 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено її мету, основні завдання, об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У **розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження фінансування інноваційної діяльності»** вивчається сутність фінансових ресурсів та їх ключові змістовні характеристики; розкрито параметри інформаційно-мережевої економіки та їх вплив на модифікацію фінансових ресурсів; а також проведено аналіз моделей регулювання фінансового сектору як складника управління фінансовими ресурсами національної економіки.

У дослідженні теоретико-методологічних засад фінансових ресурсів дисертант виходив з необхідності їх аналізу з врахуванням особливостей фінансових відносин на рівні домогосподарств, підприємств, регіональному, державному, світовому рівнях. При цьому в дисертації акцентовано, що виділення окремих складових фінансових ресурсів поєднується з їх об'єктивною цілісністю та єдністю з позиції архітекtonіки сучасної економіки (рис. 1).

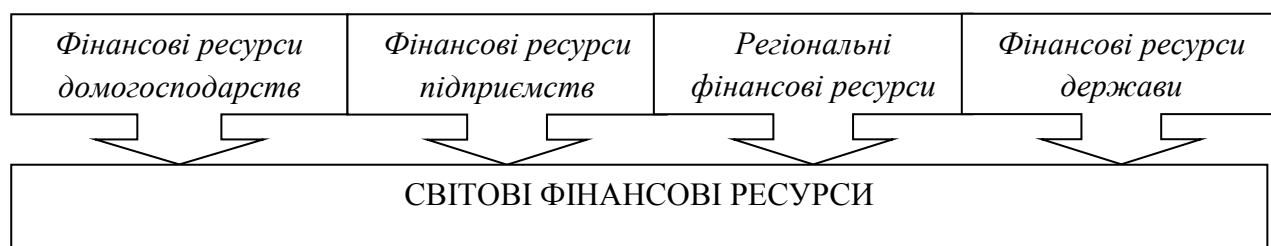

Рис. 1. Склад фінансових ресурсів сучасної економіки

Джерело: розроблено автором

Дискусійний характер питання щодо сутності фінансових ресурсів не заперечує того факту, що основним їх джерелом є діяльність різних економічних агентів – індивідуумів, підприємств, держави, насамкінець, суб'єктів глобального рівня. Саме з цих позицій особливого значення з точки зору процесу формування фінансових ресурсів набуває економічна ініціатива та економічна поведінка індивідуумів, а також корпоративні стратегії суб'єктів бізнес-одиниць.

Щодо матеріальної форми представлення фінансових ресурсів, в дисертації доведено необхідність розглядати їх як грошові кошти. Саме така позиція дає можливість повною мірою відобразити логічний взаємозв'язок між економічними категоріями «фінанси» та «гроші». В дисертації проведено аналіз наукових позицій щодо цілей використання фінансових ресурсів. З урахуванням проведеного компаративного аналізу акцентовано, що фінансові ресурси представляють собою грошові кошти, що формуються у розпорядженні економічних агентів у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту, і використовуються з метою розширеного відтворення, сталого економічного та соціального розвитку.

У дисертації враховано, що зміни на рівні економічних відносин іманентно відображаються і у функціонуванні фінансових ресурсів. Авторська позиція полягає в тому, що постіндустріальний розвиток набуває різних форм, кількісних та якісних характеристик. Основні трансформації, що характерні для постіндустріального етапу, полягають у наступному: швидкий розвиток технологій, інтелектуалізація та індивідуалізація; домінанта сфери послуг; перетворення інформації та знань на економічний ресурс, інформатизація; посилення ролі мереж; інноваційний характер. В кінцевому підсумку виділені модифікації призвели до формування та поширення феномену інформаційно-мережевої економіки, яка за останні десятиліття набула реальних обрисів, особливо в країнах з розвиненою економікою.

В подальшому дисертант виходив з того, що параметри інформаційно-мережевої економіки змінюють і процеси на рівні фінансового забезпечення інноваційних процесів. Зокрема, проведений аналіз дав можливість встановити ключові напрями таких змін:

- масштабне та вибухоподібне зростання кількісних показників, коли параметри фінансових ресурсів набагато перевищили реальні потреби економічних агентів у глобальному вимірі;

- незважаючи на нарощування обсягів фінансових ресурсів відбулося загострення конкуренції за доступ до них, особливо в міжкраїновому вимірі, а також з точки зору бізнес-одиниць. В підсумку це призвело до змін на рівні управління економікою, коли державна економічна політика орієнтована насамперед на стимулювання залучення фінансових ресурсів в економіку;

- разом з державною економічною політикою трансформуються корпоративні стратегії бізнесу, а також економічна поведінка індивідуумів, які отримують широкі можливості внаслідок «фінансиалізації» економіки;

- зросла роль транснаціонального бізнесу з точки зору формування та руху фінансових ресурсів на світовому рівні та в національних економіках;

- продукуються різноманітні інновації на інформаційній та мережевій платформах, які підвищують мобільність фінансових ресурсів.

В роботі зазначено, що такі зміни не тільки відбуваються завдяки ефектам інформаційно-мережевої економіки, але й за своїм змістом характеризують безпосередньо фінансову економіку (рис. 2).

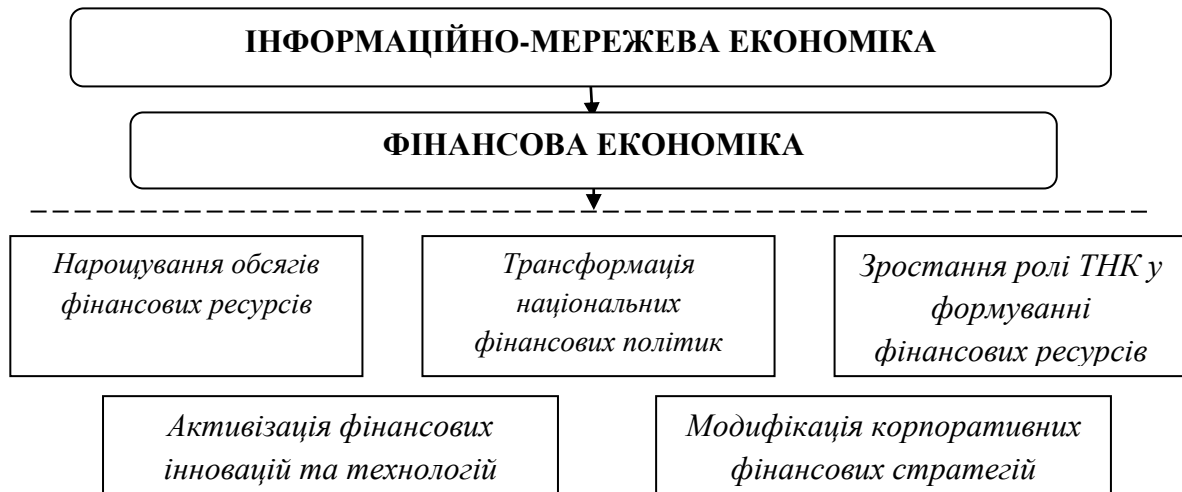

Рис. 2. Напрямки трансформації фінансових ресурсів в інформаційно-мережевій економіці

Джерело: розроблено автором

Складність та неоднозначність виділених процесів трансформації фінансових ресурсів в інформаційно-мережевій економіці загострює питання про державне регулювання фінансового сектору, як домінуючого механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку національної економіки на ринкових засадах. Аналіз основних моделей державного регулювання фінансового сектору дозволив зробити висновок, що вибір конкретної моделі та її параметрів залежить від форми політичного правління в державі, територіального устрою держави та принципів побудови її фінансової системи; засад економічної політики, в тому числі поглядів щодо місця та ролі держави у економічних відносинах тощо. Разом з тим аргументовано, що в розбудові моделі державного регулювання фінансового сектору пріоритетом мають бути критерії її ефективності та результативності.

Саме така теоретична позиція покладена дисертантом в основу дослідження практичних засад функціонування фінансових ресурсів інноваційного розвитку національної економіки України.

У розділі 2 «Мобілізація та використання фінансових ресурсів інноваційного спрямування в Україні» досліджується сучасний стан ресурсного забезпечення національної інноваційної системи, вивчаються інноваційні фактори формування фінансових ресурсів в економіці України, досліджується вплив інституційних факторів фінансування інноваційного розвитку нашої держави.

Основною проблемою у сфері формування фінансових ресурсів протягом тривалого часу залишається втрата вітчизняними домогосподарствами статусу «нетто-заощаджувача» через глибокі диспропорції на рівні їх доходів. Зокрема, у 2020 році 8,9 млн осіб в Україні отримують доходи нижче рівня реального прожиткового мінімуму; питома вага споживчих витрат сягає рівня у 91,3 %; сукупні ресурси в розрахунку на 1 домогосподарство складають лише 473,4 дол. США. Все зазначене фактично унеможлиблює активну роль домогосподарств на рівні ощадних та інвестиційних процесів.

Не менше проблем накопичено у функціонуванні фінансових ресурсів підприємств. Встановлено, що їх формування (для середніх і великих підприємств) відбувається переважно за рахунок власних джерел (28 %) та поточних зобов'язань (57%). Використання зовнішніх джерел фінансових ресурсів є обмеженим, що обумовлене як стратегією самих бізнес-одиниць, так і слабкістю фінансового сектору.

Адміністративна реформа призвела до суттєвого нарощування обсягів фінансових ресурсів у розпорядженні органів місцевого самоврядування (у 8,1 рази протягом 2006-2019 рр.), проте це не дозволило подолати територіальні диспропорції, в тому числі і щодо фінансування інновацій.

Фінансові ресурси держави суттєво залежать від боргової політики, в тому числі – в частині співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Рівень дефіциту ресурсів, ефективність їх використання на сьогодні визначають потребу у активній політиці запозичень в умовах низьких інвестиційних рейтингів України, що ускладнює серед іншого притік фінансових ресурсів глобального рівня.

У дисертації встановлено, що низький рівень інноваційного розвитку економіки України визначений як диспропорціями, що сформовані на рівні національної інноваційної системи, так і проблемами, пов'язаними з функціонуванням фінансових ресурсів інноваційного розвитку.

Частка інноваційно активних підприємств (12-16 %) та обсяги інноваційних витрат (близько 443 млн. дол. США) не дають значного імпульсу для розвитку української економіки. Надзвичайно низькими є обсяги витрат на наукові дослідження та розробки (600-640 млн. дол. США у 2018-2019 рр.), а питома вага наукових досліджень у ВВП скоротилася майже до 0,4 %, що також стримує використання фінансових ресурсів у національній інноваційній системі. В умовах суттєвого дефіциту ресурсів на рівні держави відсутня чітка стратегія їх використання на інноваційний розвиток. Зокрема, серед пріоритетних напрямів домінують інноваційні розробки у агропромисловому секторі (близько 57 % сукупних витрат), тоді як на надзвичайно важливі та перспективні напрями, визначені формуванням інформаційно-мережевої економіки, недостатньо ресурсів.

Наведені кількісні оцінки процесів формування фінансових ресурсів в економіці України дали можливість зробити висновки щодо існування суттєвих дисбалансів на усіх рівнях (табл. 1).

Дисбаланси формування фінансових ресурсів в економіці України

Рівень	Дисбаланси
Фінансові ресурси домогосподарств	<ul style="list-style-type: none"> • втрата домогосподарствами позиції нетто-заощаджувача в економіці України; • мінімальні обсяги фінансових ресурсів у розпорядженні абсолютної більшості домогосподарств; • критично можливий рівень поточного споживання;
Фінансові ресурси підприємств	<ul style="list-style-type: none"> • орієнтація на використання фінансових ресурсів з внутрішніх джерел; • обмежений доступ до зовнішніх фінансових ресурсів;
Регіональні фінансові ресурси	<ul style="list-style-type: none"> • нарощування обсягів фінансових ресурсів у розпорядженні органів місцевого самоврядування зі збереженням значних диспропорцій у їх розподілові;
Фінансові ресурси держави	<ul style="list-style-type: none"> • залежність обсягу фінансових ресурсів у розпорядженні держави від зовнішніх механізмів фінансування; • суттєвий вплив боргової політики на рівень фінансових ресурсів
Глобальні фінансові ресурси	<ul style="list-style-type: none"> • низькі інвестиційні рейтинги України, що знижує конкурентну позицію держави з точки зору заручення ПІІ на світовому ринку

Джерело: розроблено автором

Подолання зазначених проблем можливе насамперед за рахунок позитивного впливу інституційних факторів, які на сьогодні більшою мірою дестимулюють інновації та їх фінансове забезпечення в Україні. Рівень розвитку інфраструктури (в тому числі – фінансової), використання людського капіталу, нормативно-правове забезпечення багато в чому перешкоджають ефективному функціонуванню вітчизняної фінансової системи та її складових.

Основна частина проблем акумулюється на рівні державних фінансів, а також сконцентрована в площині неефективного функціонування фінансового сектору. Неспроможність держави сформувати ефективний та дієвий фінансовий сектор багато в чому є першопричиною зниження обсягів ресурсів, що потенційно можуть спрямовуватися на інноваційний розвиток. Зокрема, тривала стагнація характерна для ринку корпоративних цінних паперів. Починаючи з 2003 року 90 % усіх випусків акцій здійснюються вітчизняними банками, на біржовому ринку постійно обертається лише 1-2 випуски акцій. Ринок корпоративних облігацій функціонує під впливом активної боргової політики держави, тому частка ОВДП в структурі торгівлі фінансовими інструментами коливається в межах 90-95 %.

На мінімальному рівні знаходяться вкладення в корпоративні цінні папери інституційних інвесторів. Питома вага вкладень за 2013-2019 рр. в акції недержавними пенсійними фондами впала до 1,4 %, страховими компаніями скоротилася до 5,8 %, невенчурними інститутами спільного інвестування на рівні 6,3 %. Абсолютна більшість вітчизняних підприємств у питанні формування фінансових ресурсів з зовнішніх джерел орієнтуються виключно на банки. При цьому, криза 2014-2017 рр. призвела до скорочення потенціалу

банківської системи України: частка непрацюючих кредитів коливається в межах 45-48 %, питома вага кредитів понад 5 років за 2013-2019 рр. становить 18-22 %, вартість нових кредитів значно вища порівняно з показниками рентабельності більшості вітчизняних підприємств.

Усі виділені тенденції фактично визначають деструктивний вплив фінансових ресурсів на національну інноваційну систему України.

У розділі 3 «Механізми підвищення результативності фінансування інноваційної діяльності в Україні» визначено концептуальні засади удосконалення управління фінансовими ресурсами інноваційного розвитку національної економіки, розкрито пріоритетні напрями розвитку фінансових ресурсів економіки України, а також обґрунтовано напрями вдосконалення їх державного регулювання.

В питанні вирішення складних завдань у сфері фінансового забезпечення інновацій в Україні дисертант виходив з першочерговості трансформації управлінських підходів на усіх рівнях фінансової системи. Аргументовано, що за рахунок формування сприятливого інституційного середовища необхідно подолати інертність нерезидентів в питанні вкладення фінансових ресурсів в Україну.

Щодо вирішення проблем на рівні фінансових ресурсів домогосподарств в дисертації артикулюється теза про необхідність наступних кроків. По-перше, подолання низької ощадної активності домогосподарств, в тому числі за рахунок вирівнювання у сфері оплати праці та «детінізації» значного обсягу доходів. По-друге, «насичення» ринку інвестиційно-привабливими фінансовими інструментами та фінансовими послугами та підвищення рівня фінансової інклюзії. По-третє, підвищення рівня довіри домогосподарств до фінансових інституцій та зростання фінансової грамотності індивідуальних учасників фінансового ринку. По-четверте, забезпечення високого рівня захисту прав індивідуальних учасників фінансового сектору – інвесторів у фінансові інструменти та споживачів фінансових послуг в Україні.

В дисертації акцентовано на необхідності реалізації множини заходів, які сприятимуть спрямуванню фінансових ресурсів підприємств на їх інноваційний розвиток. Зокрема, в роботі доведена необхідність таких змін у нормативно-правовому регулюванні державно-приватного партнерства в Україні в контексті активізації фінансових ресурсів інноваційного розвитку: довготривалість відносин має охоплювати часовий період від 3 до 50 років, що дасть можливість застосувати механізм ДПП до більшої множини проектів; запровадження фондів спільного державно-приватного фінансування; пріоритет в процесі визначення об'єкту ДПП інноваційної складової його функціонування; розширення множини потенційних джерел фінансування проектів ДПП; включення до критеріїв, на основі яких визначається ефективність ДПП, тих, що дають можливість оцінити інноваційну діяльність; у процесі визначення потенційного приватного партнера встановити чіткі критерії до запровадження ним інновацій; державна підтримка ДПП має містити чіткі критерії виділення фінансування, а також надання державних та місцевих гарантій в процесі реалізації проекту.

Акцентовано, щодо необхідності наступних змін у сфері управління регіональними фінансовими ресурсами інноваційного розвитку (табл. 2):

Таблиця 2

Напрями удосконалення управління регіональними фінансовими ресурсами інноваційного розвитку в Україні

Напрямок	Дії та заходи
Оцінка можливостей використання ресурсів місцевих бюджетів для фінансування інноваційної діяльності	Формування системи моніторингу регіональної інноваційної системи з врахуванням фінансових індикаторів. Оцінка кількісних параметрів фінансових ресурсів що можуть бути спрямовані на інновації на горизонті планування до 3 років
Розробка механізмів спільного фінансування інноваційних проектів на регіональному рівні	Розробка алгоритму інноваційного партнерства між органами місцевого самоврядування та приватними партнерами у питанні фінансування інвестицій.
Посилення інноваційної спроможності підприємств, що функціонують в регіоні	Формування мережі регіональних інноваційних центрів, що надаватимуть широкий спектр інформаційно-консультаційних послуг з питань фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств
Розвиток інституційної фінансової інфраструктури регіонального рівня	Формування регіональних фінансових кластерів, спрямованих на ефективний перерозподіл фінансових ресурсів

Джерело: розроблено автором

У питанні вдосконалення моделі державного регулювання фінансових ресурсів інноваційного розвитку України пріоритетним напрямом має стати зміна регуляторних підходів до вітчизняного фінансового сектору. Їх основний зміст виглядає наступним чином (рис. 3):

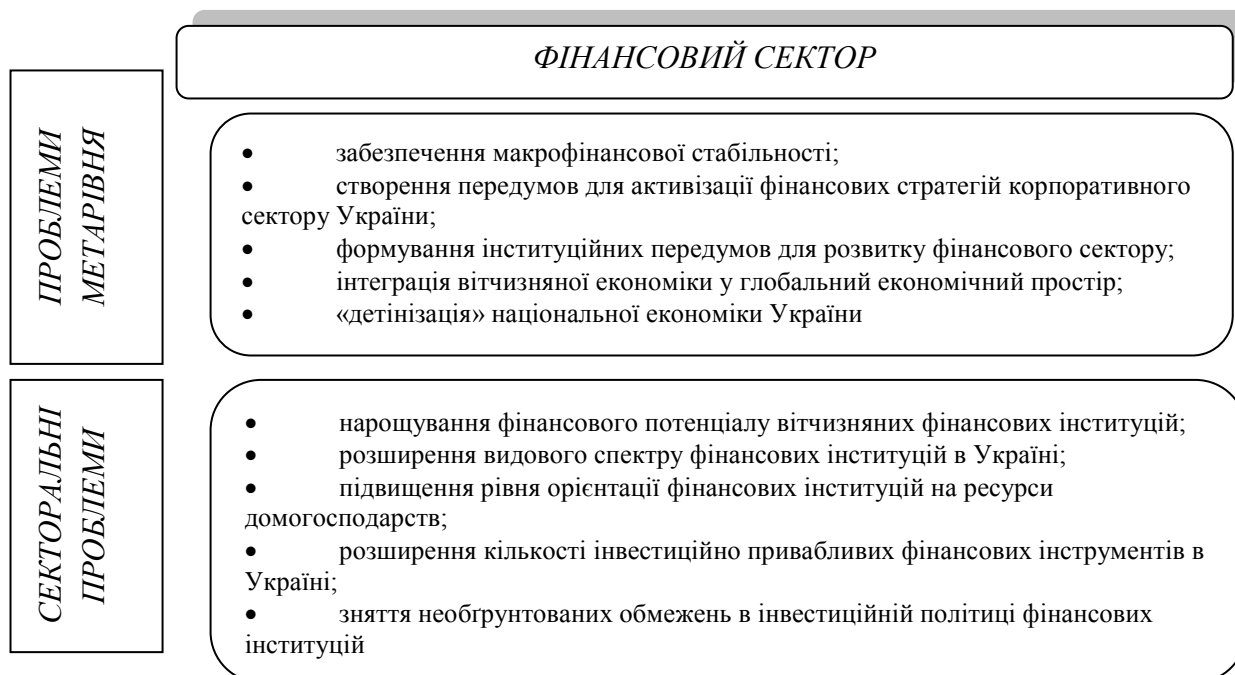

Рис. 3. Ключові напрями розвитку управління ресурсами на рівні фінансового сектору України

Джерело: розроблено автором

Конвергенція основних моделей побудови фінансового сектору в економічно розвинених країнах, активізація процесів фінансової глобалізації визначають в якості пріоритету побудови моделі «перехідного» типу з поступовим переходом до моделі мегарегулятора. З позиції впливу на інституційну структуру фінансового сектору України пріоритетними є завдання щодо активізації небанківських фінансових інституцій, зокрема, і в частині унормування діяльності венчурних інститутів спільного інвестування за рахунок:

1. Прийняття спеціального закону «Про венчурні фонди в Україні».

2. Чіткої ідентифікації понять «венчурний фонд» та «венчурна інвестиція» з акцентом на інноваційний характер діяльності таких фінансових інституцій, а не на структуру активів, як зараз.

3. Розробка принципово нових нормативних вимог до складу та структури активів венчурного фонду, який би враховував, перш за все, інноваційний характер емітентів, що випустили відповідні фінансові інструменти.

4. Встановлення спеціальних вимог до венчурних фондів з акцентом на венчурні інвестиції.

Імплементация розроблених в дисертаційному дослідженні заходів сприятиме зміні пропорцій у формуванні фінансових ресурсів на рівні домогосподарств, підприємств, регіонів та держави в цілому, та їх подальшому використанні для інноваційного розвитку України.

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних та практичних засад формування та використання фінансових ресурсів інноваційного розвитку національної економіки України дав можливість зробити такі висновки та обґрунтувати наступні рекомендації:

1. Сучасна економіка характеризується рядом визначальних тенденцій серед яких особливе місце займає невідворотна та масштабна «фінансиалізація», яка набуває різноманітних форм, але при цьому характеризується ключовою ознакою – збільшенням ролі та значення фінансових відносин, а з ними і фінансових ресурсів. Фінансові ресурси представляють собою грошові кошти, що формуються у розпорядженні економічних агентів в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту, та використовуються з метою розширеного відтворення, сталого економічного та соціального розвитку. Функціонуючи на різних рівнях фінансової системи, трансформуючись у різних матеріальних фондах, фінансові ресурси володіють двома ключовими ознаками – вони виникають в результаті економічної діяльності різноманітних суб'єктів, а їх використання має на меті досягнення складної множини цілей (від зростання особистого добробуту індивідуума до забезпечення сталого зростання національної економіки).

2. Функціональні особливості, що притаманні фінансовим ресурсам, віддзеркалюються у трансформаціях, що відбуваються у сучасних економічних відносинах. Перетворення інформації на економічний ресурс, постійне якісне і кількісне нарощування різноманітних мереж дають можливість охарактеризувати сучасний етап розвитку як інформаційно-мережевий. Інформаційно-мережева економіка через свої ключові характеристики трансформує фінансові відносини, а з ними – і фінансові ресурси. Основні зміни стосуються вибухоподібного та масштабного зростання обсягів фінансових операцій, нарощування транскордонного руху фінансових ресурсів, зростанні ролі транснаціональних корпорацій, зміни національних політик щодо розвитку фінансових систем, постійній появі різноманітних інновацій. Всі трансформації посилюють значення державного регулювання фінансового сектору, як важливої складової управління фінансовими ресурсами. Вибір регуляторної моделі щодо фінансового сектору визначений необхідністю забезпечення його ефективності, а не контрактними параметрами, що характеризують функціонування тих чи інших фінансових інституцій.

3. Сучасний стан фінансових ресурсів економіки України характеризується численними дисбалансами, які суттєво обмежують інноваційний розвиток нашої держави. Втрата домогосподарствами притаманного їм статусу «нетто-заощаджувача», обмежена фінансова стратегія підприємств, в основі якої лежить максимальна орієнтація на внутрішні ресурси та відмова від використання зовнішніх джерел фінансування, регіональні диспропорції в розподілі фінансових ресурсів, дефіцит фінансових ресурсів у централізованих фондах поєднуються зі слабкою інституційною спроможністю вітчизняного фінансового сектору та «відстороненістю» України від глобальних фінансових ресурсів. Такі диспропорції на рівні фінансових ресурсів є одним із головних дестимулюючих чинників інноваційної діяльності в національній економіці нашої держави. Відсутність ефективних механізмів фінансового забезпечення інновацій призводить до скорочення активності в національній інноваційній системі, яка зараз підтримується переважно через відповідні дії бізнес-одиниць. Чинна модель використання централізованих фінансових ресурсів для інноваційної діяльності є слабо ефективною, насамперед, через суттєвий вплив суб'єктивних факторів, які знижують ефективність держави як ініціатора та безпосередньо замовника інновацій. Інноваційна активність та її фінансове забезпечення на регіональному рівні іманентні до тих економічних дисбалансів, що характеризують регіональний розвиток в Україні. Проблеми у функціонуванні вітчизняної національної інноваційної системи посилюються слабкістю та неефективністю інституційного середовища, стан якого перетворився на один із ключових факторів стагнації в інноваційній сфері. Внаслідок інституційних «провалів» навіть інноваційно активні підприємства не можуть ефективно реалізувати свої стратегії та відмовляються від запровадження інновацій.

4. З метою забезпечення ефективності управління державними фінансовими ресурсами інноваційного розвитку необхідно реалізувати

комплекс заходів. По-перше, змінити декларативний характер державної інноваційної політики в частині фінансового забезпечення інновацій. По-друге, активізувати податкові механізми стимулювання інновацій підприємств, в тому числі через запровадження податку на виведений капітал. Використання зменшеної ставки (у порівнянні з існуючою), спрощення адміністрування, відсутність податку з доходів нерезидентів з українських джерел походження стануть потужним стимулом для залучення іноземного капіталу в інноваційні проекти, що будуть реалізовуватися українськими підприємствами. Вітчизняний бізнес отримає стимул щодо адекватного відображення результатів своєї діяльності та уникати поширеної практики зменшення бази оподаткування для податку на прибуток підприємств. По-третє, забезпечити використання механізму державно-приватного партнерства шляхом внесення змін до нормативно-правової бази щодо – розширення множини потенційних джерел фінансування; збільшення кола потенційних об'єктів ДПП (за рахунок розширення часового проміжку реалізації проектів від 3 до 50 років); встановлення обов'язкових критеріїв інноваційності для приватного партнера; детермінації чітких критеріїв для встановлення фінансових стимулів в інноваційних проектах ДПП. По-четверте, необхідно змінити підходи до дивідендної політики підприємств ДСЕ, шляхом врахування інноваційних витрат в процесі визначення податкових зобов'язань таких суб'єктів господарювання. Норма відрахування чистого прибутку до бюджету у вигляді дивідендів має бути знижена на величину інноваційних витрат, що здійсненні підприємством у звітному періоду. Це сформує додаткові стимули для фінансування інновацій з внутрішніх джерел.

5. Удосконалення процесів акумуляції та використання регіональних фінансових ресурсів доцільно сформувати регіональну систему моніторингу інноваційної активності та її фінансового забезпечення; розробити та імплементувати в практичну діяльність модель співфінансування інноваційних проектів місцевими бюджетами та приватним капіталом; створити мережу регіональних інноваційних центрів, що надаватимуть широкий спектр інформаційно-консультаційних послуг з питань фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств; розвивати регіональні фінансові кластери, спрямовані на ефективний перерозподіл фінансових ресурсів за інноваційними напрямками.

На рівні зовнішнього середовища підприємств (нефінансових корпорацій) необхідно забезпечити формування інституційних передумов активізації інноваційної політики; ревізувати фінансові стимули для запровадження інновацій; забезпечити розвиток механізмів фінансового ринку та ефективного функціонування фінансового сектору; сприяти формуванню ефективної інноваційної інфраструктури.

6. Для формування передумов активізації фінансових ресурсів домогосподарств України мають бути насамперед подолані дисбаланси на рівні оплати праці (підвищення його рівня, зниження «розриву» між доходами різних верств населення). За рахунок створення привабливих умов виводу капіталу з

«тіні» шляхом придбання фінансових інструментів можна досягти суттєвих ефектів у сфері активізації ощадно-інвестиційної активності домогосподарств. Зокрема, доцільно в процесі формування амністії капіталів передбачити використати знижену ставку оподаткування амністованого капіталу, який спрямовується на придбання державних та муніципальних цінних паперів, а також боргових зобов'язань, що емітовані підприємствами ДСЕ. «Насичення» ринку інвестиційно-привабливими фінансовими інструментами та фінансовими послугами, які б задовольняли попит з боку фізичних осіб, дозволить підвищити рівень фінансової інклюзії. Підвищення рівня довіри домогосподарств до фінансових інституцій, зростання фінансової грамотності індивідуальних учасників фінансового ринку та формування ефективних механізмів захисту їх прав має стати пріоритетом діяльності державних регуляторів.

7. Державна політика щодо регулювання фінансового сектору має виходити з необхідності поступового переходу з певним часовим лагом до моделі мегарегулятора в Україні. У період 2019-2020 рр. припинила свою діяльність Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. В період 2021-2024 рр. ключовим завданням є стабілізація кількісних показників розвитку фінансового сектору та забезпечення їх помірною зростання. Після цього необхідно забезпечити закріплення позитивних тенденцій та зростання показників фінансового сектору та сформувати модель мегарегулятора в Україні у часовому проміжку 2025-2026 рр. Важливим завданням державного регулювання фінансового сектору є унормування діяльності венчурних фондів, як фінансових інституцій, що об'єктивно орієнтовані на фінансування інновацій. Необхідно шляхом прийняття спеціального закону орієнтувати їх інвестиційну діяльність саме на фінансування інноваційно-венчурних проектів в національній економіці України. Прийняття спеціального Закону України «Про венчурні фонди в Україні» відповідатиме чинним моделям регулювання венчурного бізнесу в економічно розвинених країнах та стимулюватиме притік фінансових ресурсів у інноваційні сектори національної економіки.

ПЕРЕЛІК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях

1. Франчук Т. До питання сутності національної інноваційної системи. *Ринок цінних паперів України*. 2016. №11-12. С. 33-37. (0,4 д.а.).
2. Франчук Т. Характеристика фінансового забезпечення інновацій: теоретичний дискурс. *Ринок цінних паперів України*. 2017. №5-6. С. 79-84. (0,4 д.а.).

У наукових фахових виданнях, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах:

3. Франчук Т. Інноваційні фактори формування фінансових ресурсів національної економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного*

університету. Сер. Економіка і менеджмент (Google Scholar). 2017. №26. С. 26-30. (0,5 д.а.).

4. Франчук Т. Ключові проблеми фінансового забезпечення інновацій на регіональному та місцевому рівні в Україні. *Причорноморські економічні студії* (Index Copernicus, Google Scholar). 2019. Вип. 42. С. 50-54.. (0,5 д.а.).

5. Франчук Т. Активізація інноваційної діяльності вітчизняних підприємств: основні завдання державної фінансової політики. *Приазовський економічний вісник* (Index Copernicus). 2019. №5. URL: <http://rev.kpu.zp.ua/vypusk-5-16>. (0,4 д.а.). (дата звернення: 12.02.2020).

6. Франчук Т., Тищенко Д. Інституційні інвестори в інноваційній економіці: координати сучасного етапу. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 52-1. С. 100-104. (Index Copernicus, Google Scholar). (0,5 д.а.; особисто автору – 0,2 д.а.: досліджено теоретичні та прагматичні засади фінансового забезпечення інновацій в Україні).

У зарубіжному виданні:

7. Franchuk T., Tyshchenko D. Secure coordinates of information-network economy: challenges for Ukraine. *Modern Science – Moderní věda*. 2020. №5. P. 60-67. (0,6 д.а., особисто автору – 0,3 д.а.: охарактеризовано вплив податкових факторів на індивідуальні інвестиції на ринку фінансових послуг України).

У науковому виданні, що зареєстроване в міжнародній наукометричній базі:

8. Франчук Т. Фінансовий сектор в інноваційному розвитку України: регуляторний аспект. *Інтелект XXI* (Index Copernicus). 2019. Вип. 6. С. 103-107. (0,5 д.а.)

В інших виданнях:

9. Франчук Т. Інноваційна система вітчизняної економіки: діалектика розвитку. *Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку*: зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: КНЕУ, 2017. С. 353-355 (0,2 д.а.).

10. Франчук Т. Інституційні чинники формування фінансових ресурсів національної економіки. *Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.:* матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. С. 305-307 (0,2 д.а.).

11. Франчук Т. Роль банківського сектору у фінансуванні інноваційного розвитку України. *Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків*: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф., 27 жовт. 2017 р. Черкаси : ЧННІ ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. С. 250-251 (0,2 д.а.).

12. Франчук Т. Євроінтеграційний контекст фінансового забезпечення інновацій в Україні. *Економічна стратегія та політика реалізації європейського вектору розвитку України: концептуальні засади, виклики та*

протиріччя: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 25 трав. 2018 року. Київ: «Прінт Сервіс», 2018. С. 238-241 (0,2 д.а.).

13. Франчук Т. До питання державного регулювання фінансового сектору в Україні. *Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: КНЕУ, 2018. С. 356-359 (0,2 д.а.).

14. Франчук Т. Людський капітал та його роль у забезпеченні інноваційного розвитку України. *Інновації і сучасні бізнес-технології в економіці та управлінні (союз науки і практики)*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої XII Всеукраїнському фестивалю науки та 95-річчю Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. С. 80-84 (0,2 д.а.).

15. Франчук Т. Активізація інвестиційної діяльності домогосподарств як запорука розвитку фінансового сектору в Україні. *Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права в Україні та світі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 23 груд. 2019 р. Полтава: ЦФЕНД, 2019. С. 57-58 (0,2 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Франчук Т.М. Фінансові ресурси інноваційного розвитку національної економіки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.– Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», Міністерство фінансів України, Київ, 2021.

В дисертації досліджено сутність фінансових ресурсів та актуальні теоретико-методологічні підходи до їх визначення. Детерміновано рівні функціонування фінансових ресурсів, їх матеріальна форма, джерела фінансування та ключові цілі використання. Розкрито напрями модифікації фінансових ресурсів у інформаційно-мережевій економіці, в тому числі – щодо фінансового забезпечення інноваційного розвитку національної економіки. Ідентифіковано засади державного регулювання фінансового сектору як ключового механізму фінансування інновацій.

Досліджуються кількісні параметри фінансових ресурсів національної економіки України та їх основні дисбаланси: нівелювання ролі домогосподарств як «нетто-заощаджувачів», низька спроможність підприємств залучати фінансові ресурси з зовнішніх джерел, високий рівень залежності публічних фінансів від боргових запозичень, низькі міжнародні інвестиційні рейтинги України. Виділено та охарактеризовано ключові деформації у формуванні та використанні фінансових ресурсів у національній інноваційній системі України. Визначено канали впливу інституційних факторів на розвиток фінансової системи України.

Визначено стратегічні координати розвитку фінансових ресурсів інноваційного розвитку, які мають базуватися на максимальному поєднанні суспільних інтересів (в частині використання державних та регіональних

фінансових ресурсів) з інтересами інших учасників інноваційного процесу – фінансових інституцій, домогосподарств та нефінансових корпорацій.

Встановлено, що у питанні вдосконалення моделі державного регулювання фінансових ресурсів інноваційного розвитку України пріоритетним напрямом має стати зміна регуляторних підходів до вітчизняного фінансового сектору. Обґрунтовано рекомендації спрямовані на зростання ефективності використання фінансових ресурсів в інноваційному розвитку національної економіки України.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансове забезпечення, фінансовий механізм, інновації, національна інноваційна система, фінансовий сектор, інформаційно-мережева економіка.

АННОТАЦІЯ

Франчук Т.М. Финансовые ресурсы инновационного развития национальной экономики Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Государственное учебно-научное учреждение «Академия финансового управления», Министерство финансов Украины, Киев, 2021.

В диссертации исследована сущность финансовых ресурсов и актуальные теоретико-методологические подходы к их определению. Детерминированы уровни функционирования финансовых ресурсов, их материальная форма, источники финансирования и ключевые цели использования. Выделены параметры информационно-сетевой экономики, ее ключевые тенденции. Раскрыты направления модификации финансовых ресурсов в информационно-сетевой экономике, в том числе – относительно финансового обеспечения инновационного развития национальной экономики. Раскрыты основы государственного регулирования финансового сектора как ключевого механизма финансирования инноваций. Проведен анализ существующих моделей регулирования финансового сектора, их ключевых характеристик, преимуществ и недостатков. Выделены факторы, которые влияют на выбор и формирование подходов к регулированию финансового сектора в зарубежной практике.

Исследуются количественные параметры финансовых ресурсов национальной экономики Украины и их основные дисбалансы: минимальная роль домохозяйств как «нетто-сберегателей», низкая способность предприятий привлекать финансовые ресурсы из внешних источников, высокий уровень зависимости публичных финансов от долговых заимствований, низкие международные инвестиционные рейтинги Украины. Низкий уровень доходов населения Украины, давление «теневого» сектора, недостаточная финансовая инклюзия фактически нивелируют значение сбережений домохозяйств как источника финансовых ресурсов. Корпоративные финансовые стратегии предприятий реального сектора ориентированы преимущественно на

использование внутренних ресурсов. Долговая политика Украины дезавуирует значение бюджетных ресурсов в финансировании инновационного развития.

Выделены и охарактеризованы ключевые деформации в формировании и использовании финансовых ресурсов в национальной инновационной системе Украины. Обосновано влияние отечественного финансового сектора на инновационные процессы в Украине. Определены каналы деструктивного воздействия институциональных факторов на развитие финансовой системы Украины.

Определены стратегические координаты развития финансовых ресурсов инновационного развития в Украине, которые должны базироваться на максимальном сочетании общественных интересов (в части использования государственных и региональных финансовых ресурсов) с интересами других участников инновационного процесса: финансовых институтов, домохозяйств и нефинансовых корпораций. Такой консенсус возможен в первую очередь в условия формирования соответствующей институциональной среды.

Раскрыты возможности активизации инновационных процессов на уровне предприятий государственного сектора экономики Украины. Ключевым фактором должно стать изменение политики государства-акционера, среди прочего в вопросах дивидендной политики, а также возможной финансовой поддержки инновационных проектов предприятий государственного сектора экономики.

Выделены ключевые проблемы в сфере управления финансовыми ресурсами инновационного развития Украины. Акцентировано на первоочередности решения проблем в развитии финансовой составляющей региональной инновационной инфраструктуры. Разработаны подходы к нормативно-правовому регулированию финансовых ресурсов

Установлено, что в вопросе совершенствования модели государственного регулирования финансовых ресурсов инновационного развития Украины приоритетным направлением должно стать изменение регуляторных подходов к развитию отечественного финансового сектора. Обоснована необходимость перехода в среднесрочной перспективе к модели мегарегулятора финансового сектора в Украине.

Обоснованы рекомендации, направленные на повышение эффективности использования финансовых ресурсов в инновационном развитии национальной экономики Украины за счет применения механизма государственно-частного партнерства. В этом контексте разработаны предложения по изменению нормативно-правовой базы.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, финансовое обеспечение, финансовый механизм, инновации, национальная инновационная система, финансовый сектор, информационно-сетевая экономика.

ABSTRACT

Franchuk T.M. Financial resources of innovative development of national economy of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.03 – economy and management of the national economy. – State Educational and Scientific Institution «Academy of Financial Management», Ministry of Finance of Ukraine, Kyiv, 2021.

The dissertation deals with the essence of financial resources and actual theoretical and methodological approaches to their definition. Functioning levels of financial resources, their material form, financing sources and key purposes of use are determined. The parameters of the information-network economy and its key trends are highlighted. The directions of modification of financial resources in the information-network economy are disclosed, including concerning the financial support of national economy innovative development. The state regulation basics of financial sector as a key mechanism of innovation financing are disclosed. The analysis of existing models of financial sector regulation, their key characteristics, advantages and disadvantages is made. The factors that influence the choice and formation of approaches to financial sector regulation in foreign practice are highlighted.

Quantitative parameters of Ukraine's national economy financial resources and their main imbalances are researched: minimal role of households as “net savers”, low ability of enterprises to attract financial resources from external sources, high dependence level of public finance on debt borrowing, low international investment ratings of Ukraine. Low incomes level of Ukraine's population, pressure from the “shadow” sector, and insufficient financial inclusion actually negate the importance of household savings as a source of financial resources. Corporate financial strategies of enterprises in the real sector are focused primarily on the use of internal resources. Debt policy of Ukraine disavows the importance of budgetary resources in innovative development financing.

Key deformations in the formation and use of financial resources in the national innovation system of Ukraine are highlighted and characterized. The influence of domestic financial sector on innovation processes in Ukraine is justified. The channels of destructive impact of institutional factors on the Ukrainian financial system development are identified.

Strategic coordinates of financial resources development for innovative development in Ukraine are determined, which should be based on the maximum combination of public interests (in terms of state and regional financial resources' use) with the interests of other participants of innovation process: financial institutions, households and non-financial corporations. Such consensus is possible, first of all, in the conditions of appropriate institutional environment formation.

The possibilities of innovative processes activation at state sector enterprises level of Ukrainian economy are disclosed. The key factor should be a change in the policy of state-shareholder, among other things, in dividend policy issues, as well as possible financial support of innovative projects of state sector enterprises.

The key problems in the field of financial resources management of innovative development of Ukraine are highlighted. It is emphasized on the priority of solving problems in financial component development of regional innovation infrastructure. Approaches to the legal regulation of financial resources are developed.

It is established that in the issue of improving of state regulation model of financial resources of Ukraine's innovative development, the priority should be the change of regulatory approaches to domestic financial sector development. The necessity of transition in the medium term to mega-regulator model of Ukraine's financial sector is justified.

The recommendations aimed at efficiency increasing of financial resources' use in Ukraine's national economy innovative development through the use of public-private partnership mechanism are justified. In this context, proposals are developed to amend the regulatory framework.

Keywords: financial resources, financial support, financial mechanism, innovation, national innovation system, financial sector, information-network economy.